תְּנַן במשנתינו, בְּמָקוֹם שֶׁנּוֹטְלִין עָלֶיהָ [על השבת האבידה] שָׂכָר, תִּפּוֹל הַנָּאָה לְהֶקְדֵּשׁ, כלומר, אותו שכר שהיה המאבד אמור ליתן למשיב האבידה יתנה להקדש. ומבינה הגמרא, שהסיבה שצריך ליתנה להקדש היא מצד שניהם, מצד בעל האבידה ומצד המחזיר, שלבעל האבידה אסור להשאירו אצלו, ולמחזיר אסור לקבל. ומקשה הגמרא, בְּשִׁלְמָא לְמַאן דְּאָמַר שֶׁאֲפִילּוּ בְּאופן שֶׁנִּכְסֵי בַּעַל הָאֲבֵידָה אֲסוּרִים עַל הַמַּחֲזִיר, נַמִּי מַהֲדַר – גם אז מותר לו להשיב את האבידה, ומשנתינו שהתירה מדברת אף במקרה ששניהם מודרים זה מזה, הֵיינוּ דְּקָתָנֵי –מובן מה שכתוב בסיפא, מָקוֹם שֶׁנּוֹטְלִין עָלֶיהָ שָׂכָר תִּפּוֹל הַנָּאָה לְהֶקְדֵּשׁ', משום שגם למחזיר אסור ליטול את אותו שכר, שכן הוא מודר הנאה מבעל האבידה. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר, בְּשֶׁנִּכְסֵי בַּעַל הָאֲבֵידָה אֲסוּרִים עַל הַמַּחֲזִיר, לֹא מַהֲדַר – אסור לו להחזיר לו את אבידתו, משום שהמחזיר נהנה מבעל האבידה ב'פרוטה דרב יוסף' ובמשנה מדובר באופן שהמחזיר אינו מודר מבעל האבידה, אַמַּאי תִּפּוֹל הַנָּאָה לְהֶקְדֵּשׁ, מדוע שהמחזיר לא יטול את אותו שכר, מאחר והוא אינו מודר מבעל האבידה.

מתרצת הגמרא, לפי דעה זו, מה שנאמר בסיפא 'תיפול הנאה להקדש', אינו משום שניהם [בעל האבידה והמחזיר, דהיינו שלבעל האבידה אסור ליתן למחזיר, ולמחזיר אסור לקבל], אלא אֲחָרָא קָתָנֵי – רק כלפי אחד דברה המשנה, דהיינו כלפי בעל האבידה, כלומר, מה שנקטה המשנה שעל בעל האבידה להעביר את אותו שכר להקדש, אינו משום שלמחזיר אסור לקבל את השכר, אלא משום שלבעל האבידה אסור להשאיר את השכר אצלו, משום שנהנה ממחזיר האבידה שמוחל לו על השכר, ובאמת יכול הוא לשלם את השכר למחזיר, אלא שמדובר באופן שהמחזיר מסרב לקבל את השכר, ומורה המשנה שאסור לבעל האבידה להשאיר את השכר אצלו, אלא יתנו להקדש.

הגמרא מקשה ממשנתינו על השיטה השניה – שהעמידה את המשנה אף במקרה שהמחזיר מודר מבעל האבידה:

תְּנַן, מָקוֹם שֶׁנּוֹטְלִין עָלֶיהָ שָׂכָר תִּפּוֹל הַנָּאָה לְהֶקְדֵּשׁ. מקשה הגמרא, בְּשִׁלְמָא לְמַאן דְּאָמַר [הראשון לעיל] שהמשנה התירה להשיב אבידה רק בְּאופן שֶׁנִּכְסֵי הַמַּחֲזִיר אֲסוּרִין עַל בַּעַל הָאֲבֵידָה, ומשום שהחפץ היה שייך לבעל האבידה עוד לפני שהשיבה לו, אֶלָּא באופן דְּנכסי בַּעַל הָאֲבֵידָה אֲסוּרִין עַל הַמַּחֲזִיר, לֹא מַהֲדַר – לא התירה המשנה להחזיר, כי המחזיר [שהוא מודר הנאה] נהנה מבעל האבידה ב'פרוטה דרב יוסף', הֵיינוּ דְּקָתָנֵי – לפי זה מובן מה שכתוב בסיפא, מָקוֹם שֶׁנּוֹטְלִין עָלֶיהָ שָׂכָר, תִּפּוֹל הַנָּאָה לְהֶקְדֵּשׁ', משום שמדובר שהמחזיר אדם מכובד, ואינו מתבזה ליטול זאת, ומכיון שבעל האבידה מודר מהמחזיר, מורה המשנה שבכדי שלא יהנה מהשכר המגיע למחזיר, בעל האבידה חייב ליתן את השכר להקדש. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר שֶׁאֲפִילּוּ באופן שֶׁנִּכְסֵי בַּעַל הָאֲבֵידָה אֲסוּרִים עַל הַמַּחֲזִיר נַמִּי מַהֲדַר, והמשנה שהתירה לו להשיב את אבידתו מדברת אף באופן כזה, וממילא אף בסיפא 'תפול הנאה להקדש' מדובר גם באופן שנכסי המאבד אסורים על המחזיר אבל נכסי המחזיר מותרים לבעל האבידה, ובאופן זה יקשה, אַמַּאי תִּפּוֹל הַנָּאָה לְהֶקְדֵּשׁ, שהרי באופן כזה מותר לבעל האבידה לעכב לעצמו את השכר, שכן מותר לו ליהנות מהמחזיר.

מתרצת הגמרא, אף על פי שהרישא מדברת בשני האופנים, מכל מקום הדין המובא בסיפא אַחֲרָא קָתָנֵי – באחד מן האופנים נכתב, דהיינו באופן שנכסי המחזיר אסורים על בעל האבידה, שאז נאסר על בעל האבידה להשאיר אצלו את השכר, בכדי שלא יהנה מנכסי המחזיר, אבל כשנכסי בעל האבידה אסורים על המחזיר, מותר לבעל האבידה לעכב את שכרו של המחזיר אצלו, כיון שאין הוא אסור להנות ממנו.

הגמרא מביאה לשון אחרת במחלוקת רבי אמי ורבי אסי האמורה לעיל (לג:), באיזה אופן התירה המשנה להשיב אבידה:

אִיכָּא דְּמַתְנֵי לָהּ למחלוקתם בְּהַאי לִישָׁנָא – בלשון זו, פְּלִיגֵי בָּהּ [במה שנאמר במשנה 'ומחזיר לו את אבידתו'] רַבִּי אַמִּי וְרַבִּי אַסִּי, חַד אָמַר, לֹא שָׁנוּ שמותר לו להשיב את האבידה, אֶלָּא בְּשֶׁנִּכְסֵי בַּעַל הָאֲבֵידָה אֲסוּרִין עַל הַמַּחֲזִיר, וּמְשׁוּם 'פְּרוּטָה דְּרַב יוֹסֵף' לֹא שָׁכִיחַ – אין זה מצוי שבאותה שעה שמתעסק עם האבידה יבוא עני לבקש צדקה, אֲבָל כשנִּכְסֵי הַמַּחֲזִיר אֲסוּרִים עַל בַּעַל הָאֲבֵידָה לֹא מַהֲדַר לֵיהּ – יאסר להחזיר את האבידה, מְשׁוּם דְּקָא מְהַנֵּי לֵיהּ – שכן המחזיר מהנה את בעל האבידה. וְחַד אָמַר, אֲפִילּוּ כשנִּכְסֵי מַחֲזִיר אֲסוּרִים עַל בַּעַל הָאֲבֵידָה, מוּתָּר לו להשיב את האבידה, דְּכִי מַהֲדַר לֵיהּ – שכשמחזיר את האבידה, מֵידֵי דְּנַפְּשֵׁיהּ קָמַהֲדַר לֵיהּ – הוא משיב לו חפץ שהיה שייך לו מעולם, ואין לו הנאה חשובה מהמדיר [–המחזיר].

הגמרא מקשה על לשון זו:

תְּנַן – שנינו במשנתינו, בְּמָקוֹם שֶׁנּוֹטְלִין עָלֶיהָ [–על השבת האבידה] שָׂכָר, תִּפּוֹל הַנָּאָה לְהֶקְדֵּשׁ, ולא יהנה מכך המאבד, כשהמחזיר מסרב מפני כבודו לקחתו, בְּשִׁלְמָא לְמַאן דְּאָמַר שֶׁאֲפִילּוּ בְּשֶׁנִּכְסֵי הַמַּחֲזִיר אֲסוּרִים עַל בַּעַל הָאֲבֵידָה מַהֲדַר –מותר לו להחזיר, שכן מחזיר לו דבר השייך לו, ואין זה נחשב שנותן לו הנאה, והמשנה דיברה על שני האופנים, הֵיינוּ דְּמָתָרֵץ – מובן כיצד הוא יפרש את הסיפא, לגבי 'מָקוֹם שנוטלין וכו'', שלדבריו המשנה כתבה זאת על אחד משני האופנים, דהיינו כשנכסי המחזיר אסורים על בעל האבידה, שאסור לבעל האבידה להשאיר את השכר אצלו כשמסרב המחזיר ליטלו, כי נמצא שהמאבד נהנה ממה שמוותר המחזיר על שכרו, אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר בְּשֶׁנִּכְסֵי הַמַּחֲזִיר אֲסוּרִין וְלֹא מַהֲדַר – לא התירה המשנה להחזיר, כי סבר שהמאבד נהנה מהשבה, יקשה, הֵיכִי מָתָרֵץ – כיצד הוא יפשר את הסיפא 'מָקוֹם שנוטלין וכו'', הלא לדבריו המשנה מדברת רק באופן שנכסי בעל האבידה אסורים על המחזיר, ומדוע לא יעכב המאבד את שכרו של המחזיר אצלו [כשהמחזיר מסרב ליטלו], הלא מותר לו ליהנות מהמחזיר.

מסיקה הגמרא, אכן קַשְׁיָא, ולא נמצא דרך ליישב את המשנה לפי שיטה זו.

המשך מעמוד קצו

ובס"ת ובחומשים הוא להיפך. - אפ"ל שהוא ע"פ הגירסא בתנחומא (וירא, ור"פ אמור), ויק"ר פכ"ו, ז. גירסתנו בס"ת וחומשים אושרה במנחת שי לבלק (כב, כב).

ב) בשאלתו מאי קמ"ל בל"ת להאריז"ל (במדבר טז, יד) על הת"י - לפי' הפשוט בכתוב - "ה" ד"העיני" - היא ה' התמי', **שא"א** להיות כן (משא"כ באם הי' הדבר אפשרי כו').

אבל יש מפרשים הכוונה לקריאה והכרזה: **אפילו** עיני גו' - וזהו צד השוה דפירש"י ול"ת להאריז"ל.

וכפי' הא' - בתרגומים (מדלא ביארו והוסיפו תיבת אפילו), רשב"ם, בעה"ט ועוד.

ובהראב"ע הביא ב' פי' אלו.

הגמרא מביאה דין שאמר רבא בהלכות מעילה:
אָמַר רָבָא, חָיְתָה לְפָנָיו בתוך ארבע אמות הסמוכות לו **כְּבָר שֶׁל חֻפָּקֵר, וְאָמַר, 'כְּבָר זוֹ חֻלִּשׁ', ולאחר מכן נִטְלָהּ** בשוגג בכדי **לְאוֹכְלָהּ, מָעַל לְפִי כוּלָּהּ** – התחייב במעילה לפי כל ערך הכיכר, כיון שבלקיחתו את הכבר של הקדש לצורך תשמיש של חול, הרי הוא מוציאה מרשות ההקדש לחולין, וחייב לשלם להקדש את כל שוויה וחומשה. אבל אם אין בדעתו לזכות בכבר, אלא נטלה בכדי **לְהוֹרִישָׁהּ לְבָנָיו**, לא יצאה לחולין לפי שלא זכה בה אדם עבשיו, ולכך לא מעל בה, אך מכל מקום **מָעַל לְפִי טוֹבַת הֲנָאָה שֶׁיֵּשׁ לוֹ בָּהּ**, כיון שיש לו טובת הנאה מהכבר, שבניו מכירים לו טובה כשהם רואים אותו משתדל להרבות את הירושה שהוא עתיד להוריש להם, ובהנאה זו שנהנה מכבר של הקדש הרי הוא מועל, ומשלם עליה קרן וחומש. הגמרא מביאה נידון דומה לדברי רבא, דהיינו אופן שהחפץ ניתן לידי הנאסר בו מיד לאחר איסורו:
בָּעָא מִינֵּיהּ – שאל **רַב חִיָּיא בַּר אָבִין מֵרַבָּא**, אדם האומר לחבירו 'כַּכָּרִי תיאסר עָלַיִךְ', ולאחר מכן **נָתְנָהּ לוֹ** – לנאסר **בְּמַתָּנָה, מַהוּ** – מה דינו, האם יהיה מותר המקבל ליהנות ממנה, שמצד אחד הואיל ו'כַּכָּרִי' **אָמַר** לוֹ המדיר, ומשמע מלשון זה דכִּי **אִיתֵּיהּ בְּרִשׁוּתֵיהּ הוּא דְּאָסוּר** – שהאיסור הוא רק כשהכבר מצויה ברשות המדיר, ואם כן כשיצאה הכבר מרשותו הותרה לו. **אוֹ דִלְמָא** – שמא יש לאסור עליו את הכבר, משום ש'עָלַיִךְ' **אָמַר לֵיהּ** המדיר למודר, ומשמע **עֲלֵיהּ שַׁוְיֵיתֵיהּ חֻלִּשׁ** – שהאיסור הוא על המודר ליהנות מהכבר, ובהקדש שאסור עליו לעולם. ומה שאמר 'כַּכָּרִי', נתכוין לומר איזה כיכר הוא אוסר, שכבר זו שעתה היא שלו, תאסר עליו לעולם.
רבא משיב:
אָמַר לֵיהּ רבא לרב חייא בר אבין, **פְּשִׁיטָא, דְּאַף עַל גַּב דִּיהַבָהּ לֵיהּ** המדיר למודר **בְּמַתָּנָה, אָסוּר**, ש'עליך' משמע שאוסר עליו ההנאה מהכבר לעולם.
חוזר רב חייא להקשות לפניו, אם כן שהכבר אסורה על המודר אפילו כשקבלה הימנו במתנה, **אֶלָּא** מה שאמר המדיר 'כַּכָּרִי' **עֲלֵיךְ, לְאַפּוֹקֵי מַאי** – הלא 'כַּכָּרִי' משמע שבא למעט אופן שהכבר אינה ברשותו, שאז תהיה מותרת בהנאה, ומה בא למעט, **לָאו לְאַפּוֹקֵי דְּאִי נְגַהּ מֵינֵיהּ מִינְגַּב** – בהכרח נאמר שבא למעט שאם יגנבנה המודר מהמדיר תהא מותרת לו, הואיל והיא כבר אינה ברשותו של המדיר. וקשה שהרי מאותו הטעם שאנו מתירים לו ליהנות מהכבר כשנגנבה, יש לנו להתיר גם כאשר ניתנה לו במתנה.
אָמַר לֵיהּ – השיב לו רבא, **לֹא**, אין המדיר ממעט בנדרו להתיר באופן שהכבר נגנבה, אלא **לְאַפּוֹקֵי דְּאִי אֲזַמְנֵיהּ עֲלָהּ** – אם הזמינו לאכול עמו בביתו והיה כבר מונח לפניהם על השלחן ואמר לו 'כברי עליך', באופן זה בא למעט את שאר הכברות שבביתו שיהא מותר באכילתם, שכיון שלא אמר 'כבר' מובן שכוונתו לאסור רק את הכבר שלפניהם. אך בכבר זו נאסר אפילו אם יקבלה במתנה מאת המדיר או שיגנבנה.
אָמַר לֵיהּ – השיב רבא לרב חייא בר אבין, **פְּשִׁיטָא, דְּאַף עַל גַּב דִּיהַבָהּ לֵיהּ** המדיר **בְּמַתָּנָה, אָסוּר** המודר ליהנות מכבר זו. ומוכיח רבא כדבריו, **דְּאִי לֹא** נאסר באופן זה, 'עָלַיִךְ' **לְאַפּוֹקֵי מַאי** – על איזה אופן בא המדיר לאסרו במה שאמר 'כברי עליך', **לְאַפּוֹקֵי דְּאִי נְגַהּ מֵינֵיהּ מִינְגַּב**, [בתמיהה], כלומר וכי יתכן שבא לאסור עליו את הכבר באופן שיגנוב אותה ממנו, הרי אין סברא לומר כן כי בודאי אינו מעלה על דעתו שתיגנב ממנו, ובעוד שהכבר שלו וברשותו הלא אינו צריך לאסרו עליו, שהרי בלא הנדר אסור לו ליהנות ממנה בלי רשות, אלא בהכרח שהמדיר התכוין לאסור את הכבר אף אם תגיע לידי המודר במתנה, ועושה כן בכדי שלא ידחוק בו ליתנה לו במתנה.
רב חייא בר אבין דוחה את הוכחת רבא:
אָמַר לֵיהּ, לעולם יתכן שאם נתן לו את הכבר במתנה מותר לו ליהנות ממנה, וכוונתו בהדירו אותו היתה **לְאַפּוֹקֵי דְּאִי אֲזַמְנֵיהּ עֲלָהּ** – לאסרה עליו באם יזמין אותו לביתו לאכול עמו, ואסרה עליו בכדי שלא ידחוק בו להזמינו לביתו.

אגרות קודש

ב"ה, ג' תמוז, תשי"ט
ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מכ' סיון.

וכיון שנכנסים הננו לחדש הגאולה של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, אשר היתה בזה גאולת הרבים בעת ההיא ולשנים ולדורות הבאים לאחרי זה, וכמובן מפרטי הענינים של פרשת המאסר והגאולה.

הנה יבוא זה בפועל בפעולות באותם השטחים עליהם מסר נפשו, הם עניני הפצת היהדות בכלל והפצת המעינות ביחוד, שכל השייכים ויודעים עד"ז מחוייבים בזה, וכיון שלהצלחת העבודה זקוקים למנוחה שמחה וטוב לבב, הנה רועה ישראל יאר פניו ויגאל אותו מכל ענינים המבלבלים, וימלא את כל הנ"ל מתוך הרחבה אמתית הן בגשמיות והן ברוחניות.

בברכת הצלחה ולבשו"ט,

מ. שניאורסאהן